

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Mezinárodní adopce v České republice

Kateřina Kvíderová

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Kvíderová

Hospodářská politika a správa

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Mezinárodní adopce v České republice

Název anglicky

International adoption in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je zmapování problematiky mezinárodní adopce českými rodinami a sociálními pracovníci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Snahou bude zjistit, s jakými problémy se rodiny v procesu adopce setkaly, jak finančně je to náročné a jak se osvojené dítě přizpůsobilo nové kultuře.

Metodika

Práce se skládá ze dvou částí. V úvodní, teoretické části se bude zabývat legislativou a vývojem celého procesu. Druhá, praktická část se bude skládat z rozhovorů s respondenty. Respondenty budou české rodiny, které proces mezinárodního osvojení absolvovaly a zaměstnanci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Hlavní metodou sběru dat bude zvolen nestandardizovaný rozhovor, který spočívá v předem stanoveném tématu a vytyčením okruhů, kterých by se měl rozhovor dotknout. Metody dotazování jsou nazývány jako takzvané reaktivní metody, neboť při nich dochází k interakci mezi tazatelem a dotazovaným a jsou pro tento výzkum nejvíce vhodné. Je důležité, aby takový rozhovor byl odlišný od běžného. Tazatel nesmí nijak ovlivňovat respondenta, proto je podstatné aby byl celý rozhovor veden neutrálně a nebyl nijak citově zabarven.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

adopce, náhradní rodinná péče, mezinárodní adopce, osvojení

Doporučené zdroje informací

KŘÍSTEK, A. Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 136 s. ISBN 978-80-7552-022-7.

MARRE, D., BRIGGS. L., 2012. International adoption: global inequalities and the circulation of children. New York: New York University Press. ISBN 978-0- 8147-9101-1.

MONTGOMERY, Mark a Irene POWELL. Saving International Adoption: An Argument from Economics and Personal Experience. Vanderbilt University Press, 2018, ISBN 9780826521743.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 24. 2. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 12. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Mezinárodní adopce v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12.3.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Ing. Martinu Slabochovi, Ph.D za cenné rady během konzultací, jeho čas a odborné připomínky v dané problematice. Mé poděkování patří i respondentům, bez kterých by tato práce nemohla být sepsána. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat i svým rodičům za jejich podporu během mých studií.

Mezinárodní adopce v České republice

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je problematika mezinárodní adopce z pohledu českých rodin. Práce v teoretické části seznamuje se základními pojmy a jejich vysvětlením a s právní legislativou, podle které se osvojitelé musí řídit. Je velmi důležité, rozlišovat oblasti, ze kterých osvojené dítě pochází a podle jejich norem se při procesu osvojení v rámci zahraničních vztahů řídit. Praktická část se skládá z rozhovorů s rodinami, které celý tento proces adopce absolvovaly. Ve výpovědích se zaměřují hlavně na stav dítěte před adoptí, problémy, které nastaly, finančními náklady, jež vynaložily a zvykání si dítěte na novou kulturu a rodinu. Dalšími respondenty jsou zaměstnanci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, kteří na tuto problematiku přinášejí pohled z druhé strany a jsou v neustálém kontaktu s osvojiteli a mají s tímto druhem adopce nejužší vazbu.

Klíčová slova: adopce, dítě, mezinárodní adopce, náhradní rodinná péče, osvojení, péče o dítě, rodina

International Adoption in the Czech Republic

Abstract

The topic of this thesis is the issue of process of International Adoption of Czech families. In the theoretical part the thesis acquaints with the basic concepts and their explanation and with the legal requirements according to which the adoptive parents must follow. It is very important to distinguish the areas of origin of the adopted child and according to their standards to follow the process of adoption in the framework of foreign relations. The practical part consists of interviews with families who have undergone this whole adoption process. In their statements, I focus mainly on the pre-adoption situation of the child, the problems that have arisen, the financial costs they have incurred and the habituation of the child to a new culture and family. Other respondents are employees of the Office for International Legal Protection of Children, who bring this issue from the other side and are in constant contact with adoptive parents and have the closest connection with this kind of adoption.

Keywords: adoption, child, international adoption, substitute family care, family care, family

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Literární rešerše	14
4 Teoretická část.....	16
4.1 Formy náhradní rodinné péče.....	16
4.1.1 Pěstounská péče	16
4.1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu	17
4.1.3 Osvojení.....	17
4.1.4 Poručenství.....	18
4.1.5 Svěření dítěte do péče jiné osoby	19
4.2 Vymezení pojmů	19
4.2.1 Mezinárodní sociální práce	19
4.2.2 Pomoc	20
4.2.3 Rodina.....	21
4.2.4 Sociologie dítěte	21
4.2.5 Teorie intuitivního rodičovství	22
4.2.6 Multikulturalismus a Interkulturalismus.....	23
4.2.7 Ústavní zařízení pro děti a mládež.....	24
4.3 Právní legislativa.....	25
4.3.1 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení	25
4.3.1.1 Předmět úmluvy.....	25
4.3.1.2 Podmínky mezinárodního osvojení	26
4.3.1.3 Ústřední orgány a pověřené organizace	26
4.3.1.4 Ustanovení o řízení o mezinárodním osvojení	26
4.3.1.5 Uznání a důsledky osvojení.....	27
4.3.1.6 Všeobecná a závěrečná ustanovení	27
5 Praktická část	28
5.1 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.....	28
5.1.1 Mezinárodní osvojení v České republice a ve světě	29
5.1.2 Problémy procesu mezinárodního osvojení.....	30
5.2 Osvojitelé	30
5.2.1 Předpoklady rodin k mezinárodnímu osvojení	31

5.2.2	Asimilace dítěte v rodině	34
5.2.3	Proces mezinárodní adopce	36
5.2.4	Finanční náročnost mezinárodní adopce.....	41
6	Závěr.....	43
7	Seznam použitých zdrojů	45
7.1	Monografie	45
7.2	Odborné články	45
7.3	Internetové zdroje.....	47
7.4	Právní předpisy.....	48
8	Přílohy	49

Seznam grafů

Graf 1: Počet sirotků v Číně mezi lety 2008–2018.....	41
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Čtyři způsoby pomoci dle Ivana Úlehly	20
Tabulka 2: Původ žadatelů v České republice o osvojení ze zahraničí a výsledky řízení ...	28
Tabulka 3: Rozložení negramotné populace v Ugandě podle pohlaví u osob ve věku 10 a více let v roce 2014	39

Seznam použitých zkratk

MPS – Mezinárodní sociální práce

PS – Sociální práce

Úřad/ÚMPOD – Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně

UNESCO – Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UNICEF – Dětský fond Organizace spojených národů (angl. United Nations Children's Fund)

Úmluva/Haagská úmluva – Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

NOZ – Nový občanský zákoník

1 Úvod

Právo dítěte na rodinu je jedno ze základních, která vyplývají ze Všeobecné deklarace lidských práv. I přesto jsou na světě miliony osiřelých nebo opuštěných dětí a jejich status se špatně mění. Úmluva o právech dítěte, která je součástí Haagských úmluv, vypovídá o rodině: „*Rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti.*“

S pojmem mezinárodní adopce se člověk v České republice nemusí setkat za celý život vůbec, protože je velmi málo propagovaný. V České republice je možné, s pomocí ústředního orgánu Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, adopci zprostředkovat od roku 2010. Kvůli nedostatku informací, svou složitou legislativou a finanční náročností je hlavně pro mnohé páry nedostupný.

Většina rodin se může domnívat, že výchova biologického dítěte a osvojeného je totožná. Je to velký omyl. Pro osvojené děti musí být nejen milujícími rodiči, ale také, a to s velkou naléhavostí, terapeuty. Musí si uvědomit, že děti si už nějaké zkušenosti se životem přinášejí a většinou nejsou moc kladné. Adoptivní rodiče musí v první řadě pochopit, že sociální základy, které děti mají není možné dále rozvíjet, ale zcela přebudovat. O to horší situace nastává, pokud není dítě svým rodičům vůbec podobné. Má jinou barvu pleti, trpí handicapem nebo je jiné etnické příslušnosti. To může okolí předurčovat k unáhleným soudům na dítě a v tom nejhorším případě k rasové diskriminaci. V západních zemích je naštěstí běžné, že osvojené děti rodiče seznamují s jejich kulturními kořeny a jejich původem.

Některé státy, jako příklad lze uvést Indii a Čínskou lidovou republiku, trpí velkým množstvím dívek v ústavní péči. Ženy, právě v těchto dvou zmiňovaných zemích, mají oproti mužům nižší postavení ve společnosti, a proto je pro rodiny výhodnější, aby matka spíše porodila syna než dceru. Sirotčince, zrovna v těchto dvou nejlidnatějších zemích světa, pak trpí velkým počtem dětí. Další velkou početnou skupinou dětí, které jsou umístovány do sirotčinců jsou hlavně děti se zdravotním handicapem. Pokud je jejich postižení viditelné, mají velmi malou šanci, že se dostanou do normálního rodinného prostředí.

Děti v rozvojových zemích trpí hladem, bídou, nedostatkem zdravotní péče a nemožností vzdělání.

Všechny tyto činitele zcela odporují ochraně dětí, jak je definovaná v Deklaraci lidských práv a jiných podobných celosvětově uznávaných smlouvách.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zmapování problematiky tématu mezinárodní adopce českých rodin, a to ze dvou pohledů. Prvním pohledem jsou české rodiny, které si procesem mezinárodního osvojení samy prošly, nebo procházejí. Druhý pohled bude zaměřen na sociální pracovníce Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. U osvojitelů bude snahou zjistit, s jakými problémy se rodiny v procesu setkaly, jak finančně je to náročné a jak se osvojené dítě přizpůsobilo nové kultuře. U zaměstnanců Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí bude cílem získat informace, z jaké země nejčastěji osvojitelé adoptují, jaké se vykytují nejčastější problémy a jaké jsou rozdíly mezi takovou adopcí z České republiky a ve světě.

2.2 Metodika

Tato bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části, proto během výzkumu bylo použito jak metod kvantitativních, tak i kvalitativních. Teoretická část se zabývá především vysvětlením základních pojmů v rámci tohoto tématu a právní legislativou, která tuto kapitolu zastřešuje. Praktická část pak zahrnuje rozhovory s respondenty. Mezi něž patří české rodiny, které tento typ osvojení absolvovaly nebo ještě realizují a zaměstnanci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Hlavní metodou sběru dat byl zvolen nestandardizovaný rozhovor, který spočívá v předem stanoveném tématu a vytyčením okruhů, kterých by se měl rozhovor dotknout. Během této metody je dovoleno do průběhu rozhovoru vstupovat a správnými typy otázek se dostat do hloubky zkoumaného problému. *„Rozhovor jako významnou techniku je možno definovat jako systém verbálního kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným s cílem získat informace prostřednictvím otázek, které klade tazatel. Prostřednictvím rozhovoru zkoumáme mínění, názory, či postoje lidí.“* (Zich, 2007)

Nevýhodami techniky dotazování jsou dva efekty, prvním je takzvaný efekt morčete a druhým výběr role. Výběr role znamená, že dotazovaný si plně uvědomuje, že je zkoumaný a snaží se odpovídat tak, jak si myslí, že je správné, a proto nemusí být zcela objektivní. Efekt morčete je konkrétním zkreslením celého výzkumu, protože dotazovaný si je vědom, že je zkoumaný. Metody dotazování jsou nazývány jako takzvané reaktivní

metody, neboť při nich dochází k interakci mezi tazatelem a dotazovaným. Na základě těchto dvou negativ, spojenými s technikou dotazování, je pro tazatele někdy velice těžké, určit u neutrálního chování, jak dotazovaný na danou problematiku opravdu nahlíží a jaké emoce to v něm vyvolává. Emoce jsou během rozhovoru velice klíčové, neboť mohou dopomoci ke správné analýze získaných dat. Aby tazatel zabránil vzniku těchto problémů, může při rozhovoru použít kontrolních otázek. Tento typ otázek, pomáhá dokreslovat určitou situaci a ucelit si daný dojem ze získaných odpovědí. (Disman, 2002)

3 Literární rešerše

Pomoci žadatelům s otázkou jiné etnické příslušnosti osvojených dětí v České republice a na příkladech jiných evropských zemí se snaží Vančáková (2011) v příručce pro budoucí pěstouny a zájemce o náhradní rodinnou péči. V ústavní péči jsou až dvě třetiny dětí romského původu, které nemohou najít vhodnou rodinu, za nimi se řadí děti vietnamského původu. Děti afroamerického původu se vyskytují v našem systému minimálně. Podle autorky je důležité rozlišovat etnické rozdíly a fenotypní rozdíly dětí a rodičů. Etnické jsou ty, které jsou naučené a závislé na okolí, nikoli vrozené jako je tomu u fenotypu. Proto je pro tyto děti důležitější úloha jejich rodičů a jejich výchovy, protože změna rasy nebo etnicity může mít vážné důsledky na psychiku dítěte. Podle odborníků není důležité, jak je dítě od svých náhradních rodičů odlišné, ale jestli vyrůstalo ve stabilních rodinných podmínkách, nezažilo trauma a rodiče ho ochraňovali a byli pro dítě dobrým vzorem. Dalším prvkem je psychická stabilita dítěte a jeho osobnostní rysy, které jsou dány od narození a nemají nic společného s jeho etnickým původem. Důležitý je pro budoucí rozvoj dítěte i prenatální vývoj během těhotenství matky. Chování matky během gravidity má na dítě mnohem větší působení, než se donedávna předpokládalo. Co se týče dětí zařazených do ústavní péče, formují jejich chování výchovou především zaměstnanci a vychovatelé. Pokud od dítěte očekáváme nějaké chování, nevědomky ho tímto směrem posouváme, vše je spojené s našimi předsudky.

Ve Velké Británii žadatelé o pěstounskou péči nedostávají například vůbec šanci se do procesu zařadit, pokud nejsou ochotni přijmout etnicky jiné dítě. Česká republika je v tomto ohledu mnohem více liberální a u takových žadatelů se jejich názor respektuje a jsou zařazení do systému s touto poznámkou. Důvodem je určitá izolovanost od světa a jiných kultur, která trvala několik desítek let. Například před čtyřiceti lety byly k pěstounským rodinám posílány děti jiného etnického původu za trest, pokud měli jiné politické názory, než byly v té době považovány za správné. (Vančáková, 2011)

Na webových stránkách ÚMPOD je definováno, co mezinárodní osvojení je, co je jeho hlavním problémem a snaží se nastínit jaká je finanční náročnost. Tento úřad zprostředkovává osvojení ve dvou dimenzích, a to do ciziny a z ciziny. Proces se může zdát pro žadatele ještě složitější v tom, že nezáleží, jaké občanství mají, ale na jejich obvyklém bydlišti. Proto například pokud český občan žijící a pracující ve Francii by se

chtěl zařadit na seznam žadatelů o adopci dítěte z České republiky, musí postupovat dle právních předpisů sestavených pro proces mezinárodního osvojení. Adopce dětí z ciziny českými páry prozatím zaostává. Mezi hlavními důvody je definována velká finanční náročnost, kterou zkrátka většina žadatelů není schopna pojmout, dále neochota jiných států spolupráce. Země, se kterými se v České republice povedla navázat spolupráce jsou pouze Filipíny, Albánie, Bulharsko, Burkina Faso nebo Burundi. Úřad má být pro žadatele nápomocný hlavně z hlediska právního poradenství a administrativou. Žadatel musí podat podnět, žádost k tomuto procesu a ÚMPOD následně dle jeho situace vyhodnocuje pro jaké dítě by mohl být vhodným rodičem. Úřad kooperuje v daných zemích s příslušnými orgány nebo soukromými organizacemi, které musí projít prověřovacím procesem. (Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, © 2009–2020)

V článku *České děti nacházejí díky adopci stále nové rodiče v zahraničí. O opačný proces zájem není* se autorka v rozhovoru se Zdeňkem Kapitánem, ředitelem Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, odpovídá na otázky: „Z jakých zemí probíhá adopce nejčastěji?“, „Jaké jsou problémy během procesu adopce?“, a i na otázku ohledně přizpůsobování se českých rodin jiné kultuře. Žadatelé z ciziny jeví větší zájem o české děti než české rodiny o děti ze zahraničí. V roce 2017 do srpna byla zprostředkována adopce pro čtrnáct českých dětí. O tyto děti české rodiny nejeví zájem, protože jsou většinou romského původu, nebo mají nějaký zdravotní handicap. Země, ze kterých pochází adoptivní rodiče jsou nejčastěji Dánsko, Německo a Švédsko. Co se týče problémů během adopce, ty se zvětšily s vydáním NOZ, ten veškeré podmínky k adopci zpřísnil. Je v něm zahrnuto více kroků, které žadatelé musí podstoupit, a to celý proces prodlužuje. Na druhou stranu toto zpřísnění se snaží hlavně o bezpečí dítěte. Od roku 2000, kdy úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí začal zprostředkovávat tento druh adopce, našlo více než šest set českých dětí své adoptivní rodiče. Co se týče opačného procesu, tedy kdy čeští rodiče adoptovali dítě ze zahraničí, zprostředkoval úřad do roku 2017 celkem tři osvojení, byly to děti z Filipín, Albánie a Velké Británie. Aby tento úřad mohl s procesem adopce začít, musí být dítě z jednoho z devadesáti sedmi států, které podepsali Haagskou úmluvu. (Trachtová, 2017)

4 Teoretická část

4.1 Formy náhradní rodinné péče

4.1.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, kdy je dítě přemístěno do náhradní rodiny pouze dočasně. Mezi dětmi a pěstouny nevznikají vztahy jako mezi dětmi a rodiči, na pěstouny přechází jen část práv a povinností. Vlastním rodičům náleží pořád rodičovská odpovědnost za dítě. Pěstouni například nenesou k dítěti vyživovací povinnost, mají nárok na přiměřenou odměnu od státu. Pokud biologickým rodičům stále náleží rodičovská práva jsou součástí života dítěte a rozhodují i o významných otázkách v jeho životě. Role pěstouna je ukončena plnoletostí dítěte. (Matoušek, 2003)

Z historického hlediska by za předchůdce pěstounů mohly být považovány chůvy a kojné, které na výchovu a starost o novorozence, a i odrostlé děti měly v rodinách z vyšších vrstev největší vliv. I ve středověku se o opuštěná novorozeňata staraly kojné a postupem času, kdy nebyly pro děti už potřebné, byly děti přemístěny do sirotčinců. V období první republiky se Česká republika řadila v rozvoji pěstounské péče na jednu z nejlepších v Evropě. Zánik byl naopak zaznamenán v počátcích komunistického režimu a nahradila ji kolektivní výchova. Pěstounství se poté znovu zavedlo v 60. letech 20. století. (Matějček, 1999)

Žadatelé, kteří se chtějí stát pěstouny musí projít prověřovacím procesem definovaném zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Může jim být zletilý, trestně nestíhaný, svéprávný člověk nebo pár. Zároveň musí projít i psychologickým vyšetřením. Odměna a veškeré příspěvky pro pěstouny záleží na tom, jak je dítě staré, jestli má či nemá zdravotní problémy, ale i na počtu dětí, které rodina má ve výchově.

Jelikož je pěstounská péče dotována státem, je stát i nositelem její kontroly. Sociální pracovníci, jako státní zaměstnanci, dohlížejí a doprovázejí pěstounské rodiny a mají jim být ve všech ohledech nápomocni, stejně tak i kontrolovat prostředí pěstounské rodiny.

Pěstounskou péči lze tedy zjednodušeně definovat jako ústavní péči v rodinném prostředí. (Matoušek, 2003)

Pokud se žena stane pěstounkou pro šest a více dětí, je pěstounství automaticky považováno za její zaměstnání a využívá tak všech výhod, které plynou ze zaměstnaneckého poměru. Vedle individuálních rodin pěstounů, vznikají v České republice také takzvané SOS dětské vesničky. Ty spočívají v sousedském soužití pěstounských rodin na jednom místě, jako příklad můžeme uvést Doubí u Karlových Varů, které čítá celkem dvanáct domů a Chvalčov na Kroměřížsku s devíti rodinami. (Linhart, Petrusek, Vodáková a Maříková, 1996)

4.1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tento termín je sice už dlouho používaným, ale nebyla mu věnována taková pozornost jako klasické pěstounské péči. Ta přišla až s novelou zákona o sociálněprávní ochraně dětí ze začátku roku 2013. Pokud v rodině nastanou neočekávané situace, dítě může být přesunuto právě do tohoto druhu pěstounské péče, dokud rodiče dítěte nenapraví situaci, nebo dokud není pro dítě nalezena vhodná rodina. Pěstouni mají také nárok na odměnu a jsou vedeni v evidenci krajského úřadu.

Pěstounská péče na přechodnou dobu trvá zpravidla pouze jeden rok. V případech, kdy se v takovéto péči jednoho pěstouna ocitne více sourozenců, počítá se tato doba od příchodu posledního sourozence, aby byli co nejdéle pospolu. (Adopce.com, © 2020)

Pokud se člověk stane žadatelem o tento druh pěstounské péče, musí projít stejným procesem jako uchazeč klasické pěstounské péče. Proces je ale rozšířen o přípravné kurzy, které zahrnují i přípravu na přijetí dítěte do rodiny. (Středisko náhradní rodinné péče)

4.1.3 Osvojení

Osvojení je v českém právním systému nejpříznivější formou náhradní rodinné péče pro dítě. Původní rodiče dítěte v rámci procesu adopce ztrácí veškerá práva a povinnosti vůči dítěti a osvojitelé je naopak získávají. Osvojitelé nemají nárok na žádné dávky ani státní podporu jako je tomu u pěstounské péče. S dítětem nenavazují právní vztah jen jeho osvojitelé, nýbrž i jejich příbuzní. Aby byly předešlé vztahy s původními rodiči odebrány, musí, pokud jsou známy, dát samy souhlas k adopci. Dítě musí být takzvaně právně uvolněné. Zprostředkovatelem osvojení je úřad sociálně-právní ochrany dětí. O anulování osvojení může požádat sám zletilý osvojenec nebo osvojitel, žádná třetí

strana v tomto ohledu nemůže podat podnět. Rozhodnutí o osvojení je vždy úkolem soudu, stejně tak dle jeho rozhodnutí může být i zrušeno.

Český právní systém uznává dvě formy adopce, prvního a druhého stupně. Adopce prvního stupně náleží převážně dětem od narození do jejich jednoho roku a pak se přechází k adopci plné, tedy druhého stupně.

Do procesu adopce se může zapojit plnoletá, svéprávná osoba, proti které nebylo a není vedeno trestní stíhání. Věkový rozdíl musí být vůči dítěti přiměřený. Žadatel o adopci musí projít celým procesem, který definuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Proces vrcholí rozhodnutím příslušného krajského soudu.

Pokud nemůže být nalezena vhodná rodina v dané zemi jejich původu, je možnost přejít k specifické formě adopce a tou je mezinárodní. Upravuje ji Haagská úmluva z roku 1993, proces zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, jenž sídlí v Brně. (Matoušek, 2003)

4.1.4 Poručenství

K formě poručenství se přichází poté, kdy o dítě není ani jeden z rodičů schopný se starat a vykonávat svou rodičovskou povinnost. Osoba poručníka je jmenována soudem. Poručníkovi náleží téměř veškerá práva a povinnosti vůči dítěti, jako je to u jeho rodičů, kromě vyživovací povinnosti. Pokud se soudu nedaří najít dítěti vhodného poručníka, může se v tomto případě poručnické funkce ujmout úřad sociálněprávní ochrany dětí.

Poručníkem se může stát každá fyzická, plně svéprávná osoba, která je schopna toto poslání vykonávat. Nejčastěji se jím stávají nejbližší příbuzní, nebo osoby, jež jsou pověřeny rodiči nezletilého dítěte. Funkce dané osobě náleží dnem jmenování soudu.

Poručník, nejen že rozhoduje o důležitých věcech a budoucnosti dítěte, zároveň je také správcem jeho majetku. Tím, že je pod dohledem státu, musí podávat zprávy a jednotlivá vyúčtování soudu alespoň jednou za rok, pokud není soudně ustanoveno jinak. Pokud pečuje o dítě stejně, jako by mu bylo svěřeno do trvalé péče, má možnost využít finanční odměnu.

K zániku poručenství může dojít z několika důvodů. Prvním je znovunabytí rodičovských práv a povinností alespoň jednoho z rodičů, dále o zrušení této funkce může požádat sám poručník. Musí ho však k tomu vést důležité důvody. Další možností může být smrt poručníka. Poručník, který byl zproštěn této funkce je povinen nejpozději do šesti

měsíců předložit soudu veškerý majetek nezletilého dítěte, který měl ve své správě. Pokud se jedná o zemřelého poručníka, tato povinnost náleží jeho dědicům.¹

4.1.5 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Tento druh náhradní rodinné péče je velice podobný pěstounské a má prioritní postavení před péčí ústavní.

Osoba, které je dítě svěřeno do péče, se nazývá dle českého právního systému pečující osobou. Může se jí stát rezident České republiky, který s umístěním dítěte do jeho péče plně souhlasí. Přednost je dána osobě, která je s dítětem příbuzensky spjata. Pečující osoba zastává tuto funkci na základě rozhodnutí soudu a ten i rozhodne o jejích vytyčených právech a povinnostech. Pečující osoba pobírá výživné od rodičů svěřeného dítěte. Výše výživného je stanovena dle majetkových možností rodičů v soudním řízení.²

4.2 Vymezení pojmů

4.2.1 Mezinárodní sociální práce

Mezinárodní sociální práce se nejčastěji vyskytuje pod zkratkou MSP (v angl. překladu ISW), je provozována na celém světě a má na sebe vzájemný vliv. Zastřešují ji dva právní dokumenty. Je jím Všeobecná deklarace lidských práv, která ale je ratifikována převážně státy Evropy, a ne téměř všemi státy světa. Oproti tomu Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech ano. Pracovníci dbají na fyzickou, duševní, emocionální a duchovní nedotknutelnost člověka.

MSP má svůj původ v 18. století s příchodem osvícenství v Evropě. Důvodem šíření i mimo evropské státy byla kolonizace, avšak na všech kontinentech nebyla SP chápána stejně. V Jižní Americe se soustředila zejména na teologii osvobození, v afrických zemích na rozvoj a v Indii se zaměřovala na podporu venkovských společenství. MSP se ve všech zemích přizpůsobila dané kultuře a potřebám. V rozvojových státech našla největší uplatnění a současný model ovlivňuje také politické dění v těchto zemích, aby zlepšily životní podmínky tamějších obyvatel. Mezinárodní pomoc v českém názvosloví definujeme spíše jako humanitární pomoc, kterou zapřičiňují

¹ 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

² 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

především živelné katastrofy, rozvojová pomoc na podporu boje proti chudobě, podpora vzdělání a lepší péče ve zdravotnictví. MSP se musí zcela podvolit kulturním rozdílům, historickému kontextu a politické situaci v dané zemi. (Matoušek, 2003)

4.2.2 Pomoc

Pomoc, jinými slovy podpora nebo péče, úzce souvisí s předešlým pojmem sociální péče. Činností SP dochází k pomoci. Jinými slovy pracovníci SP tím, že se snaží uspokojovat potřeby svých klientů, provozují pomoc. Při jejich práci je však důležité řídit se tzv. Etickým kodexem sociálních pracovníků ČR, který dává do rozporu onu pomoc a kontrolu. Musí být předem stanoven cíl a postup práce sociálního pracovníka, aby nedošlo z jeho strany ke kontrole, ale k pomoci. Klient, který si najme práci sociálního pracovníka musí být sám nositelem daného problému a musí ji vnímat jako hodnotnou a pohodlnou. Český psycholog Ivan Úlehla stanovil tyto čtyři způsoby pomoci.

Tabulka 1: Čtyři způsoby pomoci dle Ivana Úlehly

ZPŮSOB POMOCI	INTERAKCE PRACOVNÍKA	CÍL
Doprovázení	Klient vypráví svůj příběh.	Sdílet problémy s klientem, naslouchat.
Poradenství	Sociální pracovník klade otevřené otázky klientovi.	Najít řešení sám na základě odpovědí klienta.
Informování/Vzdělávání	Sociální pracovník je aktivní a odpovídá na otázky klienta.	Podat informace, jež si klient vyžádal.
Terapie	Sociální pracovník je aktivní a postupuje na základě svých znalostí a schopností.	Interpretace problému klienta, jeho příčiny a řešení.

Zdroj: Vlastní zpracování (Matoušek, 2003)

4.2.3 Rodina

Pojem rodina je definován jako základní společenská skupina, jejíž členové jsou základním prvkem lidské společnosti. Funkce rodiny jsou ekonomické, reprodukční a výchovné. Na rodinu je možné nahlížet z různých pohledů.

Pro první demografický pohled je rodina významná jako nositel tzv. rodinného cyklu. Ten představují různé mezníky lidského života jako narození, dospělost a smrt a vyzdvihuje hlavně reprodukční funkci rodiny. Sociologie a sociální antropologie se o rodinu zabývá z hlediska společenské skupiny. Zkoumá manželské a příbuzenské vztahy. Rodina je dle tohoto pohledu považována za malé, intimní uskupení lidí, žijící v důvěrném vztahu a jejich společným znakem je vysoká úroveň solidarity. Sociální psychologie se zaměřuje na rodinu jako na prostředí rozvoje jedince. Rodina by měla dítě socializovat a vychovávat. Z hlediska ekonomického je rodina hlavním ekonomickým faktorem společnosti. Vykonává činnosti k získání obživy a je samostatně hospodářsky činná.

Pojem rodiny se postupem času jako vše vyvíjel. Ve starověkém Řecku je jako hlavní znak rodiny definováno majetkové společenství. V Římě už je rodina vnímána jako soužití rodičů a dětí a název „familia“ převzalo mnoho dnešních jazyků jako označení pro rodinu. Největší zájem o téma rodiny přišlo v době osvícenství a je spojeno s kulturními antropology jako E. B. Taylor, J. F. McLennan, L. H. Morgan a J. G. Frazer, kteří se zasloužili o vnímání rodinných principů v dnešním měřítku. Řada antropologů ve 20. a 30. letech 20. století zkoumala pojem rodiny z kulturního pohledu výzkumy v Austrálii a Melanésii, například A. R. Radcliffe-Brown a F. Boas. Poprvé se začínají objevovat studie o nebiologických rodičích. Otec, který dítě zplodil, nemusí být tím, jenž s dítětem sdílí domácnost a životní zkušenosti. Každá kultura vnímá rodinu dle počtu svých členů jinak, proto byly po rozsáhlých výzkumech definovány základní kategorie spojené s příbuzenstvím a soužitím. Patří mezi ně monogamie, polygamie, polyandrie, endogamie, exogamie, sororát a levirát. Rodina v dnešním moderním pojetí trpí krizí, která ústí k vysoké rozvodovosti, nestabilitě rodiny a ztrátě jejích původních hodnot. (Linhart, Petrusek, Vodáková a Maříková, 1996)

4.2.4 Sociologie dítěte

Sociologie dítěte je vědní disciplínou, zabývající se chováním dětí ve společnosti. Zahrnuje jejich postavení, problémy a přijímání rolí. Je důležité, aby děti byly vnímány

jako střed společnosti, nikoliv na jejím okraji. Dítě je sice považováno oproti dospělému člověku jako odlišné, nicméně musíme ho vnímat jako plnohodnotného člena společenské struktury. Rodina dítěte je povinná jeho socializací, neboť dítě se dá považovat za sociální konstrukt a v jeho přirozeném prostředí se teprve vyvíjí.

Tato disciplína zkoumá zaprvé sociální status dítěte, vztahy k jeho nejbližším, zároveň ale i ústavy, jež dítě taktéž formují. Zadruhé jeho zralost a přerod z dítěte v dospělého jedince. Dále jak na jeho vývoj působí masové komunikační prostředky a kultura. Za čtvrté je to jeho vnitřní svět a propojení výchovy s kulturním prostředím v konkrétním společenství. (Linhart, Petrusek, Vodáková a Maříková, 1996)

Sociální poznání se formuje u dětí v pěti etapách. Pořadí je pevné a nejde ho nijak obejít. V první fázi, kdy jsou děti ve věku 3.–6. let, můžeme povahu dítěte definovat jako egocentrickou. Děti si neuvědomují žádný jiný názor nebo pohled, který je jiný než jejich. Ve druhé fázi děti začínají přijímat informace a uvědomují si, že ostatní mohou mít jiný názor než ony. Nicméně to přisuzují tomu, že ostatní mají přístup k většímu množství informací. Děti v této fázi se pohybují ve věku 6–8 let. Mezi 8.–10. rokem se nacházejí ve třetí fázi. Děti si uvědomují, že jejich názor a názor někoho jiného, může být v rozporu. Avšak neumí zvažovat tyto pohledy současně. Nad názory ostatních umí už uvažovat. Děti začínají být seberefektivní ve čtvrté fázi, tedy ve věku 10–12 let. Dokážou už předvídat určité chování ostatních jedinců a jejich reakce. O rozdílných názorech dokážou uvažovat současně. V páté fázi, ve věku 12 a více let, nastává zlom a děti jsou schopné přijímat sociální role. (Goldstein, Naglieri, 2011)

4.2.5 Teorie intuitivního rodičovství

Teorie intuitivního rodičovství, jinak nazývaná jako teorie vazby je charakterizována jako vztah dítěte k elementární vychovávající osobě. Tato osoba nemusí být jen biologickým rodičem dítěte, i když je to výhodou. Nejčastější případy týrání dětí, jsou u rodin, kdy vychovávající rodič dítěte není jeho biologickým. Rodič dítěte se identifikuje určitým chováním a reaguje na jeho podněty. Rodič jedná s dítětem zcela instinktivně, není to nic naučeného, přesto je ale forma a způsob jeho výchovy ovlivněn zážitky z dětství. Instinkt rodiče se vyvíjí již v deseti letech dítěte.

Autorem této teorie je psychiatr Hanuš Papoušek, který na základě svých výzkumů a pozorování nejprve v Ústavu pro péči o matku a dítě a na psychiatrickém oddělení

Max-Planckova ústavu v Mnichově sestavil hypotézu o instinktivním rodičovství. Dítě na dospělého reaguje dle jeho hlasového projevu. Pokud se snaží o jeho útlum, volí tichý, pomalý projev, pokud o aktivitu dítěte, přidává na hlasitosti, důrazu a ostrou mimiku v tváři. Pokud je dítě nasyceno informacemi a nezvládá přijímat další podněty rodiče, používá tzv. odvrácení hlavičky. Tento pohyb praktikují i dospělí lidé, pokud například chtějí hovor přerušit, nebo ho shledávají nudným.

Co se týče náhradní rodičovské péče a tohoto tématu, nastává často problém, pokud se dítě ocitne v novém prostředí a snaží se vypořádat s předešlou negativní zkušeností. Náhradní rodiče často neumí s dítětem zacházet. Tomu by mohly předcházet školení v tzv. terapeutickém rodičovství. To slouží hlavně k výchově dětí, které si prošly nějakým traumatem. Pro takové dítě je nejdůležitější uspokojení jedné z nezákladnějších potřeb, a tou je bezpečí a jistota. (Matoušek, 2003)

4.2.6 Multikulturalismus a Interkulturalismus

Interkulturalismus vznikl na základě kritiky pojmu multikulturalismu. Nahradil ho především u politických elit, v oborech pedagogiky a sociální práce. Můžeme ho definovat jako nový přístup k řízení kulturní rozmanitosti v liberálně demokratické společnosti. Pojem multikulturalismus je používán spíše na území Evropy.

Mezi prvky Interkulturalismu se řadí:

- důraz na komunikaci a dialog napříč etnickými hranicemi
- preference místních problémů před národními, místo segregáčnických politických řešení
- konkrétní politika proti abstraktnímu teoretickému zaměření a úzce související preference pragmatického a kompromisního myšlení před zásadovým zdůvodňováním a rozhodováním
- neideologický slovník

Jako příklad multikulturalismu můžeme uvést Spolkovou republiku Německo. Zde v některých spolkových zemích vyšly v roce 2005 integrační zákony, které vyžadují, aby státní byrokracie měla zájem o jazykovou, náboženskou a kulturní různorodost přistěhovalců.

Multikulturalismus je kritizován z hlediska těchto vlastností:

- upřednostňování oddělování skupin před nalezením společného základu
- je z velké části spíše teoretický a nezabývá se konkrétními politickými problémy
- je považován se za radikální (Joppke, 2018)

Vnímání kulturních rozdílů závisí na vztahu osob s jejich vnějším prostředím. Výsledek vnímání je ovlivněn úrovní sebepoznání, asertivitou, ochotou spolupracovat a našich interpersonálních schopností.

Děti si jsou vědomy své kultury, etnického prostředí a rozdílů mezi jejich kulturou a kulturou ostatních od pěti let. Správným příkladem začleňování dětí jiného etnika v třídním majoritním kolektivu je sdílení jejich kultury mezi sebou. Tato činnost podporuje děti oceňovat jejich vlastní kulturní tradice, podporuje jejich kulturní hrdost a usnadňuje větší sebepochopení. Rodiče dětí etnicky odlišných by měli v první řadě vést dialog i s učitelem, tedy s osobou, která dítě rovněž formuje a ovlivňuje jeho osobnost. (Goldstein, Naglieri, 2011)

4.2.7 Ústavní zařízení pro děti a mládež

Ústavní péči můžeme nejjednodušeji definovat jako pobytovou péči pro velkou skupinu dětí, jenž je charakteristická univerzálním přístupem bez ohledu na jejich pohlaví, věk, schopnosti, potřeby a důvody odloučení od jejich rodiny. Poskytování této služby je striktně dané normami daného státu. (Hope and Homes for Children, 2019)

Ve středověku byly ústavy známy pod názvem sirotčince a zřizovala je církev. Od 19. století se začal o osiřelé děti starat samotný stát, případně městská samospráva. Do takových zařízení se neumísťovaly jen děti bez rodičů, nýbrž i ty, o které nebyli schopni se jejich rodiče postarat.

V dnešním pojetí se ústavní zařízení pro děti a mládež dělí do několika druhů. Pro kojence to jsou dětská centra. Nejrozšířenějším zařízením jsou dětské domovy, které mají pouze výchovnou funkci. Pro děti s poruchami chování a devianty tu jsou dětské domovy se školou a výchovné ústavy a diagnostické ústavy. Zařízení, která slouží dětem s handicapem jsou nazývány domovy pro děti s postižením. Mezi poslední patří zařízení

pro děti vyžadující okamžitou pomoc a těmi jsou psychiatrické léčebny a nemocnice pro děti. Každý druh je specifický a specializovaný tak, aby sloužil pro potřeby dětí. Je v nich vyškolený personál, který zastává buď výchovné nebo zdravotnické funkce.

Nejdůležitějšími činiteli jsou délka ústavní péče a věk. Ty nám shrnují obraz toho, jak na dítě ústavní péče působí. Znamená to, že dítě, které v ústavní péči strávilo většinu svého dětství, nebo sem přišlo v útlém věku má mnohem větší pravděpodobnost, že ho ve větší míře zasáhnou deprivace a nepříznivé účinky tohoto zařízení než dítě, které zde stráví například několik měsíců. Na základě těchto zjištění je připravována nová reforma, týkající se upřednostňování pěstounské péče před ústavní. Dítě se lépe socializuje, neboť je vychováváno jednou nebo dvěma osobami, na které se může emočně vázat a brát je jako svůj vzor.

Zařízení se setkávají s výskytem tzv. hospitalismu. Dítě není na život mimo zdi ústavu připravené. Většina dětí z ústavů odchází s dovršením 18. roku, přesto, že pokud jsou studenty a připravují se na svůj budoucí život studiem, je možné zde přetrvat až do jejich 26. roku. (Matoušek, 2003)

4.3 Právní legislativa

4.3.1 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení byla sepsána v Haagu dne 29. května roku 1993 jako součást Haagských úmluv. Opírá se o Úmluvu OSN o právech dítěte a Deklaraci OSN o sociálních a právních zásadách ochrany a péče o děti se zvláštním přihlédnutím k pěstounské péči a vnitrostátnímu a mezinárodnímu osvojování.

Česká republika ji ratifikovala 1. prosince roku 1999 a v platnost vešla 1. června v roce 2000. Úmluva je rozdělena celkem do sedmi kapitol.

4.3.1.1 Předmět úmluvy

V této části je vytyčený cíl, který má Úmluva splňovat. Ten je, aby osvojení probíhalo s ohledem na ty nejlepší zájmy dítěte a zároveň respektovalo mezinárodní právo. Úmluva má zamezovat únosům, prodeji a obchodování s dětmi. Týká se pouze trvalého

osvojení dítěte, během kterého je ze státu původu přemístěno do přijímajícího státu, kde žije jeho adoptivní rodiče.

4.3.1.2 Podmínky mezinárodního osvojení

Mezi podmínky mezinárodní adopce se řadí osvojitelnost, nejlepší zájem dítěte a svobodný a nevynucený souhlas biologických rodičů, pokud dítě není sirotkem. Pokud je dítě schopné chápat princip řízení je potřebný i jeho dobrovolný souhlas, názor a přání s ohledem na osvojení, který byl vyřčen ne za účelem úplaty. V neposlední řadě musí být projeven i souhlas orgánu, oprávněného v této věci jednat. Ten se opírá o vhodnost a způsobilost osvojitelů a oprávnění k trvalému pobytu dítěte v přijímajícím státu.

4.3.1.3 Ústřední orgány a pověřené organizace

Každý stát je povinen určit, popřípadě zřídit orgán výkonný k plnění povinností Úmluvy. Pokud je stát federací, je možné mít více než jeden výkonný orgán, ale musí být definován rozsah pravomocí každého z nich. Orgány musí být způsobilé k vedení dialogu mezi sebou a předávání informací. Zřízené instituce nesmí zajišťovat proces za úplatu ani přijímat veškeré finanční prostředky s ním spojené. Instituce jsou dále povinny zbytečně neprodlužovat proces adopce, působit v oblasti poradenství a s tím spojené zaměstnání kvalifikovaných pracovníků.

Podle zvláštního prohlášení depozitáře Úmluvy, může funkci vykonávat i pověřená bezúhonná osoba nebo organizace, která se v oblasti mezinárodního osvojení pohybuje s určitou praxí, a nejen na teoretické rovině.

4.3.1.4 Ustanovení o řízení o mezinárodním osvojení

Žadatelé jsou povinni podat žádost ústřednímu orgánu státu v němž mají bydliště. Pokud daný orgán je vyhodnotí jako způsobilé sepíše výslednou zprávu, kterou zašle na výkonný orgán státu původu dítěte. Tato instituce musí zvážit, zda je dítě osvojitelné, zdravotní stav dítěte, veškeré zvláštní potřeby a jeho etnický a kulturní původ. Pokud dítě splňuje všechny podmínky osvojení, zašle svou zprávu o dítěti zpět orgánu v místě bydliště

žadatelů. Pokud i tento orgán vyhodnotí obě zprávy kladně a nejsou zde žádné překážky, dojde k rozhodnutí, že dítě bude svěřeno budoucím osvojitelům.

Dítě jako první musí získat potřebné doklady k vycestování, pokud to bude možné v doprovodu budoucích osvojitelů. Dítě je umístěno k budoucím osvojitelům na přechodnou dobu. Během té probíhá šetření, jestli je umístění dítěte v adoptivní rodině v jeho nejlepším zájmu. Pokud ne, musí výkonná instituce zajistit potřebná opatření, aby bylo dítě co nejvíce chráněno. O veškerých úkonech musí být obeznámen orgán v zemi původu dítěte. Pokud veškeré prostředky pro nalezení jiné rodiny pro dítě selžou, je v tom nejkrajnějším případě dítě navraceno zpět do země původu.

4.3.1.5 Uznání a důsledky osvojení

Pokud je osvojení schváleno a žadatelé se stanou zákonnými zástupci dítěte v plném právním rozsahu, biologičtí rodiče ztrácí veškerá práva a povinnosti vůči dítěti stejně tak dítě vůči nim.

4.3.1.6 Všeobecná a závěrečná ustanovení

V této kapitole Úmluvy jsou definovány související informace. Například ohledně styku budoucích osvojitelů a biologických rodičů dítěte, ochrany veškerých informací spjatých s konkrétními procesy, zákazu jakýchkoliv finančních odměn pro zaměstnance daného výkonného orgánu, nákladů, které si hradí budoucí osvojitelé samy, právních úprav států s více než jedním právním systémem a zveřejnění Úmluvy pro nahlédnutí všem ratifikujícím státům.³

³ Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., ÚMLUVA o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

5 Praktická část

Dle poslední výroční zprávy ÚMPOD za rok 2017 byla v tomto roce úspěšně ukončena v České republice pouze jedna adopce dítěte ze zahraničí, a to z Velké Británie. Dítě bylo sourozencem již dříve adoptovaného, a tak došlo k jejich sloučení. Žadatelé o osvojení dítěte ze zahraničí sice projevují velký zájem, nicméně po zjištění složitosti procesu ho většinou už nemají. Důvodem je i nenaplnění jejich představ o tom, jaké dítě by bylo v realitě osvojitelné. Co se týče opačného procesu, kdy dítě z České republiky adoptují zahraniční páry nebo samožadatelé, těch bylo možné za rok 2017 napočítat čtyřicet osm. Neukončené žádosti byly celkem čtyři, z toho u dvou případů bylo řízení zastaveno úplně. Celkem se tedy do evidence žadatelů zařadilo čtyřicet čtyři osob. Největší počty žadatelů pocházejí z Dánska, Islandu, Německa, Rakouska, Španělska a Švédska.

Tabulka 2: Původ žadatelů v České republice o osvojení ze zahraničí a výsledky řízení

Stát	Žádosti	Zařazení	Zastavení řízení	Nezařazení	Neukončeno
Dánsko	6	6	0	0	0
Island	8	8	0	0	0
Itálie	1	0	1	0	1
Kypr	1	0	0	0	1
Německo	7	6	0	0	1
Nizozemsko	1	1	0	0	0
Rakousko	7	7	0	0	0
Španělsko	6	6	0	0	0
Švédsko	7	7	0	0	0
Slovinsko	3	2	1	0	1
USA	1	1	0	0	0
Celkem	48	44	2	0	4

Zdroj: Vlastní zpracování (Kapitán, 2017)

5.1 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Respondentkou Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí je vedoucí zaměstnankyně oddělení mezinárodního osvojení. Respondentka, si nepřála být vzhledem k její pozici jmenována. Respondentka má právní vzdělání.

5.1.1 Mezinárodní osvojení v České republice a ve světě

V porovnání s USA, kde je proces mezinárodního osvojení více rozšířený, je Česká republika v začátcích. Respondentka uvedla:

„Je nutné si uvědomit velikost České republiky, počet osvojení v České republice a počet osvojení dítěte z ciziny do České republiky. Úřad průměrně eviduje jednu žádost ročně o osvojení dítěte z ciziny. S ohledem na možnost osvojení dítěte z České republiky většina zájemců o osvojení dává přednost této možnosti. Obecně je osvojení dítěte z ciziny z podstaty věci časově i finančně náročnější proces.“

Země, které evidují žadatele o osvojení dítěte z ciziny mají často vyspělý sociální systém nebo rigidní právní úpravu, která neumožňuje žadatelům osvojit dítě v jejich zemi a jejich jedinou možností je osvojit dítě z ciziny.

„S tím souvisí i větší osvěta na toto téma v daných zemích. Mezi takové příklady mohou uvést země, se kterými spolupracujeme. A to je Švédsko, Dánsko, Island, Itálie, Španělsko a Slovinsko.“

Osvojení dítěte do ciziny dle názoru Úřadu by pro dítě mělo být vlastně poslední možností. Mezinárodní osvojení má tzv. subsidiární charakter. V České republice to znamená, že právně volnému dítěti jsou nejdříve hledáni osvojitelé či pěstouni v České republice. Pokud se to nedaří, je spisová dokumentace takového dítěte zpřístupněna Úřadu za účelem zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny.

ÚMPOD zprostředkovává pouze adopce se státy, které jsou signatáři Úmluvy.

„V současné době spolupracujeme s Burkina Faso, tady zatím nemáme reálnou zkušenost, Filipínami a Indií, u které probíhá první osvojení, případně Vietnam odkud bylo adoptováno pouze dítě v příbuzenském vztahu s osvojitelem. Osvojení ze zemí, které nepřistoupily k Úmluvě, my nezajišťujeme.“

Osvojení se zprostředkovává pouze na žádost, která se podává obdobně jako žádost o vnitrostátní osvojení u obecního úřadu, příslušného podle bydliště žadatele. Tato žádost musí splňovat náležitosti podle § 21 odst. 2 ZSPOD a žadatel musí v žádosti žádat o osvojení dítěte z ciziny, aby mohl obecní úřad shromáždit spisovou dokumentaci o žadatelích a postoupit ji krajskému úřadu. Krajský úřad poté postoupí kopii spisu Úřadu.

5.1.2 Problémy procesu mezinárodního osvojení

Pokud se žadatelé rozhodnou o adopci ze země, která nepřistoupila k Úmluvě, musejí postupovat samostatně a být velice obezřetní. Záruky, které nabízí postup v souladu s Úmluvou, zde odpadají a vystupují tak do popředí rizika, kterých by si budoucí adoptivní rodiče měli být vědomi, pokud se pro tuto adopci rozhodnou. Respondentka mluví hlavně o těchto problémech:

„Mezi nejzávažnější lze tradičně počítat zejména obchod s dětmi. V těchto zemích nefiguruje žádný ústřední orgán, který by, tak jak je tomu v případě osvojení z členských států Úmluvy, celý proces zaštiťoval a zaručoval bezproblémový průběh a transparentnost adopčního procesu.“

Zájemci o osvojení postupují v těchto případech zcela samostatně a v kompetenci Úřadu není, do průběhu zasahovat či poskytovat budoucím osvojitelům bližší pomoc. V těchto případech je potřebná znalost místního prostředí. Zájemci o adopci se musejí spoléhat na údaje obsažené v dokumentech, jejichž důvěryhodnost přezkoumávají pouze oni sami. Poplatky určují místní orgány, přičemž, na rozdíl od postupu v rámci Haagské úmluvy se může jejich výše měnit.

„Odpovědností žadatelů je také předběžně posoudit soulad rozhodnutí o osvojení vysloveného místním orgánem s českým právem a zajištění všech potřebných dokumentů pro vycestování dítěte a jeho následný pobyt v ČR.“

Zájemce o osvojení dítěte z ciziny odrazuje náročnost celého procesu.

„Jsou často překvapeni, že osvojit dítě z ciziny je administrativně a finančně náročnější než osvojit si dítě v České republice. Nejvíce je překvapují podmínky daných států. Například nutnost osobně cestovat do dané země a strávit tam určitou dobu za účelem navázání vztahu s dítětem.“

5.2 Osvojitelé

Respondenty se staly tři rodiny českého původu. Vzhledem k tomu, že práce řeší problematiku týkající se nezletilých dětí, byly respondentkám na jejich přání změněna jména.

První respondentka, jménem Anna je čtyřicetiletá podnikatelka, která se před devíti lety vydala cestou adopce holčičky z Ugandy. Holčičce byly dva roky v době jejich

prvního setkání a adopce skončila v jejích pěti letech. Anna má své dvě biologické děti, dceru a syna. Její biologické dceři bylo v době konce procesu osvojení taktéž pět let jako té adoptivní a jejímu synovi devět let. Je vdaná a v rodině nevyznávají žádné náboženství.

Druhou respondentkou je sedmatřicetiletá Beáta na mateřské dovolené. Její manžel pochází z Indie a mají spolu čtyři biologické děti, jednoho syna a tři dcery. Dcerám jsou pět, čtyři a tři roky. Syn má jeden a půl roku. Beáta je Židovkou a její manžel křesťan. Jsou bilingvní rodinou, všichni její členové mluví česky a anglicky. V této době jsou zařazeni jako žadatelé o adopci holčičky z Indie. Jsou vůbec první, kdo se chystají v České republice adoptovat dítě z Indie. Adopční proces začal v únoru roku 2019.

Třetí respondentkou je pětatřicetiletá Claudia, pocházející z Čech a nyní žijící v Texasu. Se svým manželem mezi lety 2013–2015 poprvé adoptovala holčičku z Číny a druhou dceru adoptovali mezi lety 2016–2018. První holčičce byly v době osvojení dva roky a druhé jeden a půl roku. Kromě adoptovaných dětí mají biologickou dceru a syna. Těm bylo během první adopce čtyři a pět let. Claudia a její dvě biologické děti mají dvojí občanství, české a americké. Rodina vyznává křesťanské hodnoty.

5.2.1 Předpoklady rodin k mezinárodnímu osvojení

V současné době žije na světě přibližně 140 milionů sirotků. Sirotek je definován jako dítě, které ztratilo jednoho nebo oba rodiče. Na světě je více jak 300 milionů dětí, které byly vystaveny násilí, vykořisťování a zneužívání. Patří sem nejhorší formy dětské práce, ozbrojené konflikty, mrzačení a manželství dětí. (World orphans)

Rozdílnost mezi Annou a dalšími dvěma respondentkami je v tom, že proces mezinárodní adopce neplánovala. Anna uvedla:

„Primárně jsme nepočítala s tím, že budeme někoho osvojovat, ale protože jsem jela do Ugandy pomáhat v rámci charity, soukromě, nebylo to zajišťované žádnou nadací nebo podobnou organizací. Pomáhala jsem v nemocnici, která tam byla zřízena na pomoc lidí. Holčička byla v sirotčinci a byla zraněná a mojí náplní byla starost o ní.“

K dívce si vytvořila pouto a rozhodla se s manželem a jejich dětmi, dívku adoptovat nastálo.

Původní záměr Beáty bylo osvojit si starší romské dítě. Až po sezení s odborníkem se jejich záměr změnil na holčičku z Indie. Beáta musela, ale změnit svůj prvotní záměr:

„Po rozhovoru s odborníkem jsem uznala, že o romské kultuře vlastně nic nevím a jelikož chceme dítěti umožnit prožívat svoji identitu, Indie, kam pravidelně jezdíme, odkud pochází manžel a kde máme rodinu, bude z tohoto hlediska mnohem vhodnější. Nemluvě o podmínkách, ve kterých tamní opuštěné děti žijí.“

V Indii stále přetrvávají tendence rodičů mít raději chlapce než dívku. To vedlo až k pohlavně selektivním potratům, které jsou od roku 1994 protizákonné. Indové preferují syna převážně z ekonomických důvodů, poněvadž majetek je předáván na ně. Pokud se dívka vdává, je její rodina povinna zaplatit ženichovi a jeho rodině věno. Ženy se také nejčastěji stěhují do domova muže a z toho důvodu se nemá kdo o rodiče postarat. Vznikl tady tedy problém genderově nevyrovnané populace, kdy nyní chybí 63 milionů žen. Problému potratů se snažil zamezit zákaz testů na určení pohlaví plodu v těle matky. (BBC, 2018)

Problém v Indii mají nejen dívky. Základní vzdělání se nedostává například i dětem se zdravotním postižením, jiných etnických a jazykových skupin nebo dětem z nízké kasty. Trpí se nedostatkem škol, které tyto děti nemohou navštěvovat. UNICEF se snaží najít pro tyto děti řešení, aby nebyly ze školního systému vyčleňovány a mohly se také zapojit. Nejdůležitějším nástrojem je školení učitelů, kteří musí vědět, jak s dětmi zacházet a jak je učit, pokud trpí určitou odlišností. V Indii přetrvává sociální nerovnost a ta je přenášena i do škol a tříd. (UNICEF)

„Chtěli bychom, aby holčička byla relativně zdravá nebo s mírnou vadou, která neomezuje její život. Kdybychom byli s mužem bezdětní, neměli bychom problém osvojit si dítě postižené. Ale jelikož máme vlastní děti, nechceme na ně přenášet zátěž našeho rozhodnutí. Holčička by měla být sirotek bez vazeb na původní rodinu. Věřím, že zvládnou mnohé, ale neporadím si s agresí. Aby k ní holčička neměla sklony je jedním z našich důležitých požadavků.“

V Indii se nachází více než 30 milionů sirotků. Maneka Gandhi, ministryně pro rozvoj žen a dětí je zastáncem, aby se adopční proces v Indii zkrátil z nynějších tří až čtyř let ne na více než čtyři měsíce. Reforma by sice měla znamenat určitý vývoj v domácích adopcích, pro ty zahraniční ale nikoliv. Ty se propadly mezi lety 2011–2015 z 628 na 271 adopcí. Indická vláda se proto snaží upřednostnit spíše indické rodiny před zahraničními. Nerovnost vidí převážně v adopcích pomocí agentur, kdy je dítě osvojeno mnohem

rychleji, než když musí člověk projít legálním zdlouhavým procesem. Lorraine Campos, asistentka ředitele sirotčince v hlavním městě, ale říká, že většina cizinců si adoptuje starší indické děti s postižením, o které nemají Indové zájem. Velký počet dětí, které se ztrácejí z Nového Dillí a Bombaje, ukazuje na ilegální obchod s dětmi k adopci a odpůrci to považují za problém mezinárodní adopce. (Lakshmi, 2015)

Claudia má s dětmi dvojí občanství a nabízela se i možnost, že by dítě adoptovali s manželem v České republice. Nicméně dle jejích slov jsou v USA mezinárodní adopce mnohem běžnější a je snazší získat informace. Claudia uvedla:

„Vzhledem k tomu, že žijeme v Americe, jsme se rozhodli, že adopce do USA bude pro nás mnohem snazší. V Americe je více agentur, které se adopcemi zabývají, a i informovanost je tady mnohem lepší než v Česku.“

Statisticky mají Američané největší zájem při procesu mezinárodní adopce hlavně o děti z Číny. Mezi lety 1999–2016 si osvojili celkem 78 257 dětí. Je to i z důvodů finančních, kdy adopce z Číny stojí nejméně ve srovnání s Etiopií, Jižní Koreou a Ukrajinou. Američané dále jeví zájem o děti z Demokratické republiky Kongo, Ukrajiny, Jižní Koreji a Bulharska. Největší zájem je o novorozence a batolata, proto průměrný věk osvojení dosahuje jeden až dva roky a s 86 % vedou dívky před chlapci se 14 %. (Black, 2018)

Claudia se s manželem rozhodla pro adopci hlavně díky své víře.

„Jsme křesťané a během jedné mše mluvil pastor o sirotcích ve světě, že na světě žije okolo stovky milionů dětí bez rodiny a domova a že my jsme ta generace, která může těmto dětem pomoci. V ten den jsem o adopci začala přemýšlet vážněji než jindy. Jako první jsme se rozhodli, že budeme adoptovat chlapce z Indie, bohužel v indickém procesu jsme nebyli s žádným dítětem spárování, zkrátka žádný konkrétní chlapec neodpovídal požadavkům, které jsme si jako žadatelé stanovili. A vzhledem jak je na tom Čína s počtem dívek v sirotčincích, rozhodli jsme se, že zkusíme štěstí v Číně.“

Politika jednoho dítěte v Číně byla považována za oficiální od 25. září 1980. Jako cíl této reformy bylo kladeno snížení porodnosti. Vzhledem k tomu, že děti mužského pohlaví byly preferovány vznikly v zemi velké rozdíly v počtu mužů a žen. Politika vedla k větší potratovosti plodů dívčího pohlaví. Následně vzrostl i počet dívek, které byly umístěny do sirotčinců, nebo které jejich rodiče opustili. Vznikaly i skupiny lidí, které

jejich rodiče před úřady skrývali, a tak nezískaly doklady ani občanství. Politika trvala až do roku 2015, kdy byla zrušena. (Encyclopædia Britannica, ©2020)

5.2.2 Asimilace dítěte v rodině

Ani jedna z dotazovaných rodin se nesetkala s negativním přijetím dítěte od příbuzných nebo svých biologických dětí. Až na Beátu, která k tomu problému řekla:

„Několik rodinných příslušníků nám z obav o naše dobro doporučilo, abychom místo adopce podporovali sirotčinec. Vysvětlili jsme jim, že podpora sirotčince a osvojení dítěte jsou dvě zcela nesrovnatelné věci a že takto neosobně již podporujeme děti v Africe.“

Tím, že Beátin manžel je z Indie a jejich děti jsou napůl indického původu, nevidí rodina žádné překážky v tom, že by ostatní považovali jejich osvojené dítě na první pohled za nebiologické.

„Naše dcery nám naopak pomáhají. Často se ptají, kdy už adoptujeme tu holčičku, že se moc těší. Plánují, kde bude spát, co všechno jí budeme muset pořídit, povídají si o tom, jak by měly mít pochopení pro její nálady a projevy, dokonce jí schovávají dárky či sladkosti a já jim musím vysvětlovat, že je to sice krásné, ale o čokoládu se s ní zatím dělit nemusí.“

Ovšem vzhledem k jejich náboženskému cítění se určitého nepochopení dítěte obávají.

„Jediné, v čem by mohl nastat problém, je střed náboženství, vzhledem k mému židovství a manželovu křesťanství. Jsme sice velmi tolerantní, ale islám či hinduismus jsou náboženství, která nám nejsou blízka, a vzhledem k našemu životnímu stylu si nemyslíme, že by dítě s tímto vyznáním bylo v naší rodině spokojené.“

Problémy s asimilací dítěte na podmínky dané země zažila jak Anna, tak Claudie, i když v opačném případě.

Annina dcera přijela do České republiky ve svých pěti letech a neuměla mluvit česky. Během čtyř měsíců se naučila jazyk plynně. Anna vzpomíná:

„Naše děti už v té době uměly výborně anglicky, takže se s holčičkou domlouvaly převážně v angličtině, ale tím, že si byly k sobě věkově blízko, spíše se dorozumívaly hrou. Děti tím, jak si hrají, se naučí od sebe spoustu věcí.“

Anna přiznává, že měla sama problémy s ugandskou kulturou, když v zemi pobývala. Jediné, s čím měla její dcera výraznější problém, bylo schovávání jídla. V sirotčinci nebyla zvyklá na to, že jídlo je jen její a nemusí se o něj dělit nebo soupeřit. A tak rodina nalézala zbytky jídla pod jejím polštářem.

Pro dcery Claudie byl největší problém naučit se český a anglický jazyk. Claudia na toto téma vypověděla:

„Myslela jsem si, že jsem na všechno připravená, ale nebyla. Každý den s dětmi musím cvičit a učit je, mají omezenou slovní zásobu a artikulace je taky špatná. Hodně času trávíme logopedickou terapií a ergo terapií.

Setkali se s manželem i s otázkami ohledně jejich biologické matky.

„Samozřejmě se nás dcery i zeptaly, proč vypadají jinak než my, pořád s nimi o tom mluvíme, snažíme se jim odpovídat na všechno, na co se nás zeptají. Až budou starší, chceme jim samozřejmě ukázat i zemi odkud pocházejí. Na své biologické matky si i trochu pamatují a tak, se snažíme o nich mluvit co nejlépe. Že je měly velice rády, a proto se rozhodly, je dát někomu kdo jim bude moct udělat hezčí život, než by to zvládly ony samy.“

Biologický pohled na příbuzenství byl vnímán jako jedinečný a nesporný. Je založen na biologické spřízněnosti, a v tom případě by příbuzenství nemělo být ovlivněno kulturními rozdíly. Pokud je zakrýván kulturní původ, člověk nemůže správně určit svou identitu.

V současnosti je tato koncepce kritizována z hlediska etnocentrismu. Jednotlivá společenství ve světě chápou pojem příbuzenství zcela odlišně. Například Zumbaguyové v Ekvádoru, pro které není důležité oplodnění ženy. Za otce považují toho, kdo se během těhotenství o ženu stará a vychovává s ní dítě. Není tady splněna podmínka genetického původu dítěte. Jinde na světě je zase považována za matku ta, která dítě kojí, nikoli ta, která dítě porodí. V západních společnostech je typické, že příbuzenské vztahy vznikají převážně buď právním aktem, jako příklad lze uvést manželství nebo skrze spřízněnost krve. Socioložka a antropoložka Karen March provedla výzkum na Carleton University v roce 2015. V jeho průběhu se dotazovala adoptovaných jedinců, jak samy chápou rozdíl mezi výchovou adoptovaného a biologického dítěte. Většina, konkrétně 86 % z nich uvedlo, že žádný rozdíl nevidí, 76 % z nich zároveň vypovědělo, že jejich názor je ovlivněn míněním ostatních. Tento tlak společnosti staví adoptované děti do situace, že si i ony myslí, že nemusí být tolik milovány jako kdyby je s rodiči pojila genetika. Elena

VanderMolen je jednou z adoptovaných dětí a to, že se snažila najít svou biologickou matku, nebyl žádný její vnitřní pocit, ale skutečnost, že lidé v jejím okolí se jí neustále ptali, jestli svou biologickou matku zná a ona nevěděla co říct. Dle jejího názoru ji společnost svým postojem k neustálému dotváření reality donutila, svou biologickou matku vyhledat. (Šanderová, 2011)

5.2.3 Proces mezinárodní adopce

Ještě v roce 2010 v České republice nebylo možné oficiálně adoptovat dítě ze zahraničí. Proces byl možný pouze s pomocí zprostředkovatelských agentur. Rok předtím se povedlo deseti českým rodinám adoptovat dítě ze zahraničí, většina z nich pocházela z Demokratické republiky Kongo. Česká republika získala informace o těchto adopcích přes specializovanou matriku v Brně, kam se adoptované děti musí přihlašovat. Pro lepší monitoring adopcí, bylo zřízeno na ÚMPOD nové oddělení, které má na starost zprostředkovávat adopce ze zahraničí. Jako velký problém viděl ředitel Úřadu Zdeněk Kapitán, který působí na této pozici dodnes, v neinformovanosti adoptivních rodičů o zdravotním stavu dítěte, u kterého může propuknout nemoc nám v Evropě neznámá. Rodiny často využívají spíše služeb agentur, protože jejich systém je v mnohém jednodušší a není tak psychicky náročný. Rozvojové země mají vidinu toho, že dítě se dostane do lépe ekonomicky fungující země, kde bude mít lepší podmínky pro svůj život. (deník.cz, 2010)

Po zřízení ÚMPOD jako úřadu zprostředkujícího mezinárodní osvojení po roce 2010 je důležitou věcí, s kým má Česká republika podepsanou Haagskou úmluvu.

Uganda ji podepsanou nemá, tudíž zde platí pravidla této země. Žadatelé o adopci v Ugandě musí splnit podmínku toho, že se tři roky musí o dítě se starat. Někteří zvolí cestu trvalého pobytu, někteří dojíždění. Anna zvolila dojíždění, jelikož měla rodinu v České republice. Po uplynutí tříleté lhůty, musí žadatelé u soudu doložit, že se opravdu o dítě starali a až pak, mohou zažádat o soudní řízení ve věci osvojení dítěte. Během tohoto řízení dojde k přiřknutí dítěte do jejich péče a v momentě, kdy je rozhodnuto kladně, se dítě stává občanem České republiky. V případě, že žadatelem je občan České republiky. Není důležité, jestli dítě umí jazyk daného státu. Následně se přichází k řešení osvojení v rámci České republiky. Přes českou ambasádu musí být dítěti vystaveny doklady na základě nového českého občanství. Důležitá je doložka s povolením pro vycestování. Poté, co se s dítětem z Ugandy dostanou adoptivní rodiče do České republiky, musí být dítě

nahlášeno přes hlavní matriku jako nový občan. Celý proces trval Anně čtyři roky. Anna vzpomíná:

„Tři roky jsem se musela o holčičku starat v Ugandě a pak soudní řízení ohledně věci osvojení trvalo další rok. Celý proces jsem si zařizovala sama a vyhledávala jsem si i informace sama. Nepomáhal mi s adopcí ani Úřad ani žádná organizace nebo agentura, která by to zprostředkovala.“

Beáta s manželem podali první podnět, tedy žádost o zařazení do evidence žadatelů 24. února v roce 2019. Dalším krokem bylo šetření v rodině. Návštěva sociální pracovnice proběhla 17. května 2019. Beáta k tomu uvedla:

„Byla u nás dvě hodiny a bylo to velmi milé. Ptala se mě, manžela i obou našich maminek na spoustu věcí, i když většinu si již přečetla v životopisech. Kluci jsou na interview ještě malí, ale myslím, že jejich vztah k nám, který před ní demonstrovali, mluvil za vše.“

Paní po návštěvě vypracovala posudek a celou složku předala magistrátu. Magistrát kontaktoval agenturu, kterou si žadatelé vybrali.

„Ta naše je Natama, je jednou ze tří, které v republice službu poskytují. Vybrali jsme si ji i pro týdenní workshop.“

Na začátku června přišlo doporučující vyrozumění od sociální pracovnice. Psychologické testy dělala Beáta společně s manželem už v červenci. V srpnu se konal skupinový výcvik, jehož absolvování je pro osvojení dítěte nutné.

„Tento kurz bych doporučila každému, kdo je, nebo se chystá být rodičem. Většina informací pro mě nebyla nová, ale v kontextu získaly na důležitosti. Mimo jiné jsem zakusila, jaké to je být dítětem z dětského domova. Vyrůstat bez lásky a rodinných vazeb je hluboce kruté. Na přípravce, jak se kurzu často říká, nás bylo pět manželských párů a jeden samožadatel. Spojovala je nemožnost mít vlastní děti a já se cítila trochu provinile, že nějaké mám.“

V půlce října organizace Natama doporučila rodinu o zařazení do databáze žadatelů o adopci ke schválení. Složka byla odeslána na Magistrát hl. m. Prahy, který měl měsíc na to, aby doporučení odborníků akceptoval a vystavil oficiální dokument s potřebným razítkem.

„Velikou radost jsem měla nejen z toho, že i psychologové vidí naši rodinu jako zdravou, šťastnou a harmonickou, ale také z toho, že nám povolili výjimku nesplnit

věkovou posloupnost. Obvykle se předepisuje, aby adoptované dítě bylo nejmladší v rodině, a toho, že nám výjimku neudělí, jsem se bála nejvíce.“

V listopadu 2019 přišlo konečné rozhodnutí, že je rodina zařazena do evidence žadatelů o mezinárodní osvojení.

Velký časový rozdíl v trvání celého procesu můžeme vidět na příkladu Claudie. U obou jejich adopcí to trvalo téměř osmnáct měsíců od samého začátku, tedy dokončení první žádosti u adopční agentury až do samého konce, kdy si přiletěli do Číny a setkali se s dcerami. Proces Claudia popisuje takto:

„Adopce v Americe probíhá tak, že si najmete agenturu, která vám zprostředkuje úplně vše. Vyplníte veškeré dokumenty, co jsou potřeba, projdete veškerým šetřením a pokud se najde v Číně dítě, které odpovídá vaší situaci a požadavkům, letíte tam a poprvé se s ním setkáte. Musíte zde vyřídit veškeré dokumenty potřebné k vycestování přes ambasádu a po pár týdnech odvážíte dítě k sobě domů.“

Během procesu adopce strávili v Číně s první dcerou tři týdny a s druhou dva.

„První dny jsou nejhorší, protože pro dítě jste samozřejmě cizí, takže neustále brečí a nechce s vámi být. Obě dcery jsme viděli naživo až při převzetí, do té doby jsme je znali pouze z fotek. Posledním krokem je takzvaná re-adopce, kdy děti americký soud přijme a jejich jméno se změní. Teď dítě dostává svůj nový rodný list a můžete požádat o cestovní pas.“

K osvojení je potřeba řada dokumentů. V České republice jsou jako základní považovány výpisy z trestních rejstříků, žádost o zařazení do evidence o mezinárodní osvojení, dotazníky k žádosti, fotografie rodiny, kopie oddacího listu, kopie občanského průkazu nebo průkazu o trvalém pobytu, kopie rodných listů biologických dětí, potvrzení o příjmech nebo rodičovských příspěvcích, vyjádření registrujícího praktického lékaře a motivační dopisy. Všechny dokumenty musí být soudně ověřené a přeložené kvůli matrikách v daných státech.

Anna během zápisu dítěte jako českého občana potřebovala navíc dceřin rodný list, soudně ověřený a přeložený, kvůli matrice a listinu o proběhlém soudu v Ugandě s potvrzením o tříleté péči o dítě.

Claudie zaznamenala nárůst dokumentů až v Číně.

„Nejvíce papírování přišlo s odjezdem z Číny, tam jsme obdrželi všechny doklady dcer a jejich zdravotní záznamy.“

Během adopce nastávají často komplikace z neznalosti cizího prostředí. Jak vypověděla Anna v Ugandě není česká ambasáda, tudíž člověk musí k vyřizování všech dokumentů potřebných k vycestování a osvojení použít tu nejbližší. Ta je v Etiopii. Důležité je si ohlídat, aby v daných dokumentech byla i doložka o vycestování pro dítě, protože můžete sice dítě adoptovat jako občan jiného státu, ale můžete se rozhodnout žít s ním v jeho původní zemi. Největším problémem pro Annu byla hlavně negramotnost v Ugandě, dokonce i zaměstnanců úřadů.

„Jediný větší problém, se kterým jsem se setkala, byl na straně ugandských úřadů, protože soudní zapisovatelka měla určité mezery v psaní, v cizím jazyce, psala s množstvím chyb, a tak jsem musela vše kontrolovat. Veškeré dokumenty jsem opravovala od překlepů a tohle si člověk musí hlídat. V Ugandě je celkově problém s gramotností lidí, nejsou nijak technicky vybavení a zdatní, takže se vše píše v ruce. Ale jiné komplikace jsem během procesu nezažila.“

Gramotnost je podle UNESCO definovaná jako neschopnost porozumění, interpretování a komunikování. Během sčítání lidu v roce 2014 v Ugandě bylo více než šest milionů lidí negramotných. Většina z nich byly ženy. V určitých věkových skupinách byla genderová propast ve prospěch mužů.

Tabulka 3: Rozložení negramotné populace v Ugandě podle pohlaví u osob ve věku 10 a více let v roce 2014

Věkové skupiny	%		Počet
	Muž	Žena	
10–14	52,1	47,9	1 407 431
15–19	47,6	52,4	553 117
20–24	38,3	61,7	524 962
25–29	34,6	65,4	509 977
30–34	31,9	68,1	554 383
35–39	33,1	66,9	483 546
40–44	33,4	66,6	447 275
45–49	32,4	67,6	338 769
50–54	30,1	69,9	353 440
55–59	30	70	211 894

Věkové skupiny	%		Počet
	Muž	Žena	
60–64	28,8	71,2	233 401
65–69	29,1	70,9	165 278
70–74	28,9	71,1	180 698
75–79	33,2	66,8	97 941
80+	32,2	67,8	194 152

Zdroj: Vlastní zpracování (Uganda Bureau of Statistics, 2017)

Beáta naráží hlavně na problém s nedostatkem informací. Tím, že jsou prvními žadateli o adopci z Indie v České republice, zkušenosti s procesem jsou minimální a téměř nejdou dohledat.

V Číně se jako největší problém při adopci pro Claudii a jejího manželajevila nesprávnost lékařských záznamů.

„Stalo se nám, že obě dívky měly nesprávné zdravotní záznamy. Starší dcera má v paži cévní malformace a byla vlastně na všech snímcích vyfocena tak, aby jí ta ruka nebyla vidět. U druhé dcery se nám zase stal opak. V jejích zdravotních záznamech byly potíže se srdcem, na které dokonce brala i léky. Když jsme ji nechali vyšetřit v Americe, lékaři nám řekli, že tam žádnou srdeční vadu nevidí a že je v pořádku.“

V Číně, dle výpovědi Claudie, platí pravidlo, že zdravé děti nemohou být adoptovány a jsou v dětských domovech, dokud nebudou dost staré, aby z domova odešly.

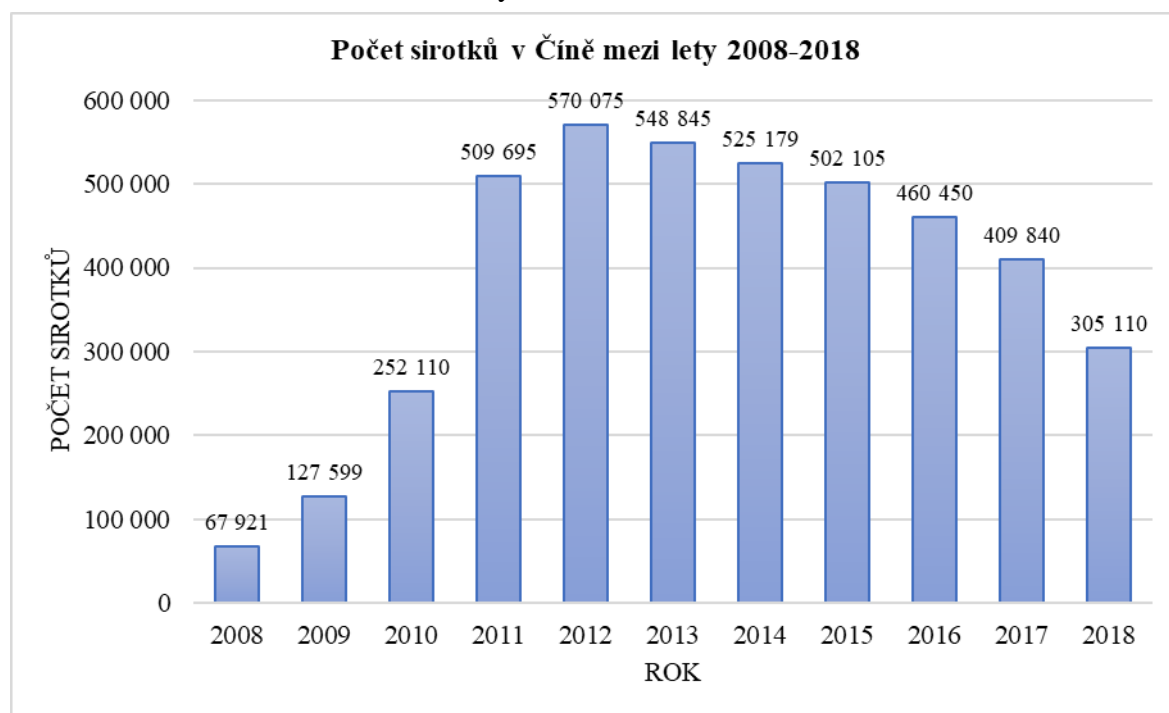
Shanghai Children's Welfare Institute je jedním z největších sirotčinců v Číně. Nachází se zde okolo tisícovky nezletilých dětí. V Číně je povinnost pro každé milionové město mít vlastní sirotčinec. Každý rok se naskytne možnost jen asi stovce těchto dětí získat novou rodinu. Děti se speciálními potřebami zastávají 86 %. Nejčastěji to jsou případy mozkové obrny, srdečních onemocnění a hydrocephalie, kdy se hromadí mozkomíšní mok v mozku, způsobuje rozšíření hlavy a tím mentální postižení. Na základě vážnosti onemocnění jsou děti rozděleny do kategorií A, B, C a D, od nejlehčích případů po ty nejtěžší. Do programu pěstounské nebo adoptivní péče jsou zařazeny hlavně děti kategorie B a C. Z důvodu „Politiky jednoho dítěte“, je v sirotčinci více dívek než chlapců. V sirotčinci se děti i vyučují, třídy jsou otevřeny pouze pro děti kategorie A a B. Pro děti s omezenou hybností je zde i bazén, venkovní prostranství se zahradou a postavičkami z pohádek pomáhají na chvíli dětem zapomenout na to, kde se nacházejí. Před více jak

patnácti lety nebyla v sirotčinci situace dětí se speciálními potřebami taková. Názory ve společnosti na adopci jen zdravých dětí se v současnosti uvolňuje, a tak aspoň hrstka dětí je umístěna do nové rodiny. Půlka ze všech osvojených dětí jde do procesu mezinárodní adopce. Nejvíce adoptivních rodičů pochází z USA, nebo Španělska. Zaměstnanci instituce sčítají okolo pět seti osob. V zemi se celkově nachází okolo 410 000 sirotků. (Aldama, 2019)

Vzhledem k tomu, že jsou v sirotčincích umístěny taktéž děti, které potřebují péči dvacet čtyři hodin denně, tak obě jejich dcery měly ze začátku problémy se základními návyky. Claudia s manželem je například museli učit kousat.

Největší počet sirotků v Číně dosahoval v roce 2012. V porovnání tohoto roku s rokem 2008 to byl nárůst o téměř 89 %.

Graf 1: Počet sirotků v Číně mezi lety 2008–2018

Zdroj: Vlastní zpracování (Statista.com, 2019)

5.2.4 Finanční náročnost mezinárodní adopce

Důležitým faktorem k určení částky, je využití zprostředkující agentury. Pokud si vše zařizují osvojitelé sami, jako respondentka Anna, odpadá jim tak jeden z největších nákladů. Pro Annu bylo tedy největším nákladem cestování.

„Nejdražším výdajem bylo samozřejmě dojíždění, kdy jsme museli platit veškeré letenky. Letenka do Ugandy se pohybuje okolo 25 000 korun. Pak je ještě zapotřebí započítat do ceny soudní kolek, který byl zhruba 100 dolarů a veškeré úřední poplatky jako například ověření podpisu v částce několika dolarů. Ale já si nemyslím, že by nás to vyšlo nějak draho v poměru s tím, že jsme získali dceru a pomohli dítěti.“

Tím, že Beáta se svou rodinou ještě nepodstoupila proces v Indii, nestála dle jejích slov adopce téměř nic, kromě ověření dokumentů a podpisů. Částka za ně, se pohybuje ve stovkách korun.

„Nyní začíná proces v Indii, který bude mnohem komplikovanější a finančně náročný. Počítáme s celkovou částkou ve stovkách tisíc korun. Ale vzhledem k tomu, že jde o život dítěte, žádná částka pro nás není dost vysoká.“

Claudii pomáhaly s oběma osvojeními adopční agentury. Pro každou adopci to byla jiná, ale konečná částka se téměř shodovala.

„Od začátku procesu do konce, včetně cestování do Číny, kde jsme si pro naše holčičky byli, tak každá z adopcí stála okolo 30 000 dolarů. Do nákladů započítávám úplně vše jako hotely, lety, jídlo. Mezi hlavní poplatky patřila evidence příslušných dokladů v Americe a Číně a samozřejmě adopční agentuře za zprostředkování. Někteří lidé platí za adopci ze svých úspor, můžete ale i použít fundraising nebo znám případy, kdy to lidé vybírají jako firemní dar.“

Zdeněk Kapitán, jako ředitel ÚMPOD vyčísluje částku za mezinárodní adopci v rozmezí 500 000 až 600 000 Kč. (deník.cz, 2010)

Veškeré náklady spojené s adopcí, si hradí rodiny samy.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování problematiky tématu mezinárodní adopce českých rodin, a to ze dvou pohledů. Prvním pohledem byly české rodiny, které si procesem mezinárodního osvojení samy prošly, nebo procházejí. Druhý pohled byl zaměřen na sociální pracovníce Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. U osvojitelů bylo snahou zjistit, s jakými problémy se v procesu setkali, jak finančně je to náročné a jak se osvojené dítě přizpůsobilo nové kultuře. U zaměstnanců Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí bylo cílem získat informace, z jaké země nejčastěji osvojitelé adoptují, jaké se vykytují nejčastější problémy a jaké jsou rozdíly mezi takovou adopcí z České republiky a ve světě.

ÚMPOD ve své poslední výroční zprávě za rok 2017 uvedl, že v tomto roce byla s jeho pomocí úspěšně ukončena pouze jedna adopce dítěte ze zahraničí českou rodinou. Dle této zprávy je patrné, že velký zájem o tento druh adopce není.

Respondentkou z Úřadu byla zaměstnankyně, zastávající vedoucí pozici v oddělení mezinárodního osvojení. Dle ní se lidé ve většině případů uchylují k mezinárodní adopcí z toho důvodu, že v jejich zemi je obtížná ta tuzemská. Pokud se zaměříme na situaci v České republice tak Úřad je toho názoru, že nejprve je nutné se pokusit najít dítěti v ústavní péči adoptivní rodinu v ČR. Pokud se toto nedaří tak přistoupit k eventualitě mezinárodního osvojení. Taková adopce pak přes Úřad může probíhat pouze se státy, které jsou signatáři Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. V České republice to jsou konkrétně státy: Burkina Faso, Filipíny, Indie, Vietnam. Žadatel podává svou žádost obdobně jako je tomu u tuzemské adopce. Důležité je, aby žádost byla podána jako žádost o mezinárodní osvojení.

Největší problémem mezinárodního osvojení z pohledu ÚMPOD je obchod s dětmi. Ten je zapříčiněný hlavně v zemích, které nejsou signatáři Úmluvy. Dané země nemají stanovený postup během tohoto procesu a rozhodnutí daného soudního orgánu nemusí být kompetentní vůči českému právnímu systému. Zájemce o mezinárodní adopcí hlavně odrazuje náročnost procesu.

Druhými respondenty se staly tři rodiny českého původu. Anna adoptovala dívku z Ugandy, Beáta právě dokončila proces v České republice s žádostí o dívku z Indie a Claudia adoptovala dvě dívky z Číny.

Annu motivoval k osvojení citový vztah, který si během humanitárního pobytu v Ugandě k dceři vypěstovala, Beáta byla už dlouhé roky přesvědčena, že bude chtít mít ke svým biologickým dětem i adoptované a Claudii vedlo k adopci její náboženství. Osvojení dívek vede žadatele hlavně k jejich postavení oproti mužům v daných zemích.

Kromě Beáty se nesetkala žádná respondentka s negativním přijetím dítěte. Naopak všechny byly podporovány dokonce i od jejich biologických dětí. Anina dcera neměla žádný problém s českým jazykem ani českou kulturou, za to si schovávala jídlo. To jí museli odnaučit. Obě dcery Claudie měly problém s angličtinou i češtinou a stále navštěvují odborníky.

V České republice byl statut ústředního orgánu pro zprostředkování mezinárodních adopcí přidělen ÚMPOD až po roce 2010. Každá země, ze které rodiny děti adoptovaly má svá specifická pravidla, která záleží hlavně na tom, jestli je země signatářem Úmluvy nebo ne. V prvním případě z Ugandy trval proces čtyři roky, Beáta přes rok vyřizovala všechny potřebné dokumenty, aby se vůbec stala žadatelem v evidenci České republiky a Claudia přijela s oběma dívkami do USA po roce a půl. Délka procesu záleží hlavně na štěstí, jaké žadatelé mají. Adopce s sebou nesly i problémy. Anna měla hlavně problém na ugandských úřadech, kde jsou zaměstnání i lidé negramotní, Beáta tím, že je první žadatel o adopci z Indie trpěla hlavně nedostatkem informací a Claudia se zase setkala s nepravostí lékařských záznamů svých dcer.

Nejvíce finančně náročné adopce jsou ty, o které se starají agentury. Částky při těchto adopcích sčítají několik stovek tisíc korun, nejčastěji se pohybují okolo částky 500 000 Kč.

Z uvedených odpovědí respondentů a odborných článků vyplývá, že proces mezinárodní adopce je v České republice stále v začátcích a nese s sebou i řadu problémů a rizik. Žadatelé hlavně odrazuje jeho časová, finanční a byrokratická náročnost.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Monografie

- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.
- GOLDSTEIN, Sam a Jack A. NAGLIERI. *Encyclopedia of Child Behavior and Development*. Boston: Springer, Boston, MA, 2011. ISBN 978-0-387-77579-1.
- Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
- Matějček, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- Oldřich Matoušek. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portal, 2003. ISBN 978-80-262-0366-7.
- ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce*. Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-046-9.)
- VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.
- ZICH, František. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 80-86754-19-7.

7.2 Odborné články

- ALDAMA, Zigor. China's abandoned children: Shanghai orphanage shows how far care has come, but adoption still a dream for many. *InternationalAdoption.com* [online]. Hong Kong: South China Morning Post Publishers Limited, 2019 [cit. 2020-02-27]. Dostupné z:

<https://www.scmp.com/magazines/post-magazine/long-reads/article/3010329/chinas-abandoned-children-shanghai-orphanage>

- BLACK, Kelly. 6 STATISTICS ABOUT CHINA INTERNATIONAL ADOPTION. *InternationalAdoption.com* [online]. © Copyright 2019, InternationalAdoption.com, 2018 [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://internationaladoption.org/6-statistics-china-international-adoption/>
- *EDUCATION: A MEANS FOR POPULATION TRANSFORMATION*. [online]. Uganda, Kampala, 2017 [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: https://www.ubos.org/wp-content/uploads/publications/03_2018Education_Monograph_Report_Final_08-12-2017.pdf
- JOPPKE, Christian. War of words: interculturalism v. multiculturalism. *Comparative Migration Studies* [online]. 2018, 6(11) [cit. 2020-03-03]. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0079-1>
- KAPITÁN, Zdeněk. *Zpráva o činnosti Úřadu za rok 2017* [online]. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochrany dětí, 2017 [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/vyrocní_zpravy_106/Zprava_o_cinnosti_2017.pdf
- LAKSHMI, Rama. India moves to improve "shameful" record on orphan adoptions. *UNICEF India* [online]. New Delhi: © The Washington Post, 2015 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/india-moves-to-improve-shameful-record-on-orphan-adoptions/2015/03/20/cefd4fce-c82a-11e4-bea5-b893e7ac3fb3_story.html
- TRACHTOVÁ, Zdeňka. České děti nacházejí díky adopci stále nové rodiče v zahraničí. O opačný proces ale zájem není. *IROZHLAS* [online]. Praha: Český rozhlas, ©1997-2020, 22. srpna 2017 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mezinarodni-adopce-deti_1708221033_kro

7.3 Internetové zdroje

- Češi loni adoptovali z ciziny deset dětí. *Denik.cz* [online]. Brno: © VLTAVA LABE MEDIA, 2010 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/cesi-loni-adoptovali-z-ciziny-deset-deti20100218.html
- Gender and Inclusion. *UNICEF India* [online]. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://unicef.in/Whatwedo/16/Gender-and-Inclusion>
- India estimates 21 million of its girls are 'unwanted'. *BBC* [online]. © 2020 BBC, 2018 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-42864827>
- Mezinárodní osvojení. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, 2020 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/osvojeni/>
- Number of orphans in China from 2008 to 2018. *Statista* [online]. © Statista, 2019 [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/687316/china-number-of-orphans/>
- One-child policy. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA* [online]. ©2020 Encyclopædia Britannica, 2020 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/one-child-policy>
- Pěstounská péče na přechodnou dobu. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. © Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu>
- What is institutional care? 15 characteristics of orphanage-based systems. *Hope and homes for children* [online]. © Hope and Homes for Children, 2019 [cit. 2020-02-

17]. Dostupné z: <https://www.hopeandhomes.org/blog-article/what-is-institutional-care/>

- WHY ORPHANS? *WORLD ORPHANS* [online]. Colorado [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.worldorphans.org/why-orphans>
- Základní pojmy. *Adopce.com* [online]. Nymburk: Adopce.com, ©2020 [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <https://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

7.4 Právní předpisy

- Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník
- Sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., ÚMLUVA o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

8 Přílohy

Příloha 1 – Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu

Příloha 2 – Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu

Příloha 3 – Otázky pro respondenty

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:
	Ulice:		
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:
	Ulice:		
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:
	Ulice:		
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:
	Ulice:		
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se **osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**^{*)}, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím**^{*)} s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne^{*)}

1) Uveďte všechna jména osoby.

2) Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

3) Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

4) Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

*) Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podléjící se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne . . 20

podpis žadatelky

V _____ dne . . 20

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

**Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

ČÁST A– ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Státní příslušnost:

Národnost:

Náboženské vyznání:

Jazyk/y používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa:

Pobyt na adrese od:

Telefon:

E-mail:

II. VZDĚLÁNÍ (uved'te název školy, vyučení, odborné zkoušky)

základní

vyučen – obor:

středoškolské:

vyšší odborné:

vysokoškolské:

Jiné odborné zkoušky:

**III. ZAMĚSTNÁNÍ (uved'te název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání
max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....
.....

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti
- v rámci výkonu zaměstnání?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- v rámci dobrovolné činnosti?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- jinde?

ano

ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

ano

ne

Jakým:

.....
.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

ano

ne

Jaké:

.....
.....
.....

Užíváte trvale léky?:

ano

ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

ano; jaké odbornosti

ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

ano ne

Jaké:

.....

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

ano ne

Kdy a jaký:

Zůstaly Vám nějaké následky?:

ano ne

Jaké:

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

ano ne

S jakým onemocněním:

.....

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

ano ne

S jakým onemocněním:

.....

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

ČID ID ne

Dg.:

.....

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ano ne

Kdy a s čím:

.....

.....

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

ano

ne – proč:

VII. RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:.....

Sourozenci:

ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

ne

Věk, pohlaví:

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

vy

bývalý/á manžel/ka

Důvod:

Děti z předchozích manželství:

ano

Kolik:

ne

Jste s dětmi v kontaktu?

ano

Jak často:

ne

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)

DĚTI i dospělé žijící mimo rodinu

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- dítě ze současného vztahu dítě partnera dítě partnerky
 osvojené v roce v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- dobrý jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)

I. BYTOVÉ POMĚRY

Žijete v: rodinném domě v bytě

o velikosti (uved'te rozlohu i počet místností):

Dům/byt, ve kterém žijete? je ve Vašem osobním vlastnictví
 užíváte na základě nájemní smlouvy
 užíváte na základě podnájemní smlouvy
 užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?
.....

Máte zahradu? ano ne

Máte nějaké domácí zvíře? ano Jaké?
 ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ano ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?

.....
.....
.....
.....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)

.....
.....
.....
.....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:

.....

Dostupnost základní školy:

.....

Dostupnost dětského lékaře:

.....
.....
.....

III. FINANČNÍ SITUACE

Příjmy pravidelné:

- ano ve výši:
 ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ano ve výši (obvykle za rok):
 ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ano ve výši:

Jaké:

- ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ano odměna pěstouna ve výši:
 ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ano ve výši:

Jaké:

- ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ano ve výši:
 ne

Výdaj:

- ano ve výši:
 ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ano ve výši:

Jaká:

.....

- ne

ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně)

I. OČEKÁVÁNÍ

Zde uveďte, proč jste se pro náhradní rodinnou péči rozhodl/la/li, co od přijetí dítěte očekáváte, kdo se nejvíce na péči o dítě bude podílet, zda plánujete opustit zaměstnání atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. PŘEDSTAVY O PŘIJATÉM DÍTĚTI

Uveďte své představy o přijímaném dítěti/dětech (např. věk, jaké zdravotní omezení u přijímaného dítěte jste připraveni zvládnout apod.), zda máte zkušenosti s výchovou dětí v náhradní péči, eventuálně s problémy ve výchově dětí; atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedení nepravdivých údajů může mít za následek nezařazení nebo vyřazení mé žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Souhlasím s uchováním a zpracováním osobních údajů uvedených v dotazníku v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění.

Datum:

Podpis žadatele:

Podpis žadatelky:

Pohled sociální pracovnice:

1. V čem vidíte zásadní rozdíl v procesu mezinárodního osvojení ve světě a v České republice?
2. S jakými problémy v procesu mezinárodního osvojení jste se setkala nejvíce?
3. Co by se dalo v procesu mezinárodního osvojení změnit, vylepšit a popřípadě jak?
4. Jsou případy, kdy někdo z tohoto procesu odstoupil a zhruba kolik byste si jich pamatovala?
5. Z jaké země probíhá nejvíce osvojení do České republiky?

Pohled osvojitele:

1. Z jaké země adopce probíhala, kolik bylo dítěti při zahájení procesu osvojení a bylo dítě sirotkem? (pokud nebylo sirotkem, jak se stavěli k celému procesu biologičtí rodiče?)
2. Co vás vedlo k osvojení si dítěte z ciziny a kdyby byla možnost, zvládli byste celý proces znovu?
3. Jak se k novému členu rodiny stavěli příbuzní (manžel/partner, děti, prarodiče) a jak osvojené dítě navazovalo vztah k nim?
4. Jak si dítě zvykalo na novou kulturu, dokázalo se s tím vypořádat nebo nastaly nějaké problémy?
5. Jak dlouho celý proces osvojení trval?
6. Co vše za dokumenty k osvojení jste potřebovali?
7. Jak byste hodnotila průběh procesu mezinárodního osvojení v České republice?
8. S jakými problémy v procesu mezinárodního osvojení jste se setkala nejvíce, nastaly nějaké komplikace?
9. V jakém rozpětí se pohybují náklady spojené s osvojením dítěte z ciziny?